

ПОЈМОВНИК РОДНЕ РАВНОПРАВНОСТИ

Усвајање Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 Уједињених нација, изазов је вредан пажње, јер у свету је свега тридесетак земаља усвојило националне акционе планове. Међу њима најмање је оних које спадају у тзв. земље у транзицији. Још мање је оних које су у тако кратком року изнедриле оперативан документ који садржи и конкретне показатеље постојећег стања, на основу спроведеног истраживања.

Република Србија, као земља постконфликтног опоравка, имала је још један изазов у покушају да превлада проблеме из блиске прошлости и да, заједно са осталим земљама у региону Западног Балкана, смело закорачи у будућност уградњом европских стандарда.

Национални акциони план за примену Резолуције 1325 С

РОДНА РАВНОПРАВНИ НИЈЕ ПРИВИЛЕГИЈА

Пише мр Биљана СТОЈКОВИЋ

Прошло је више од годину дана од доношења одлуке Владе Републике Србије о изради и око пола године од усвајања Националног акционог плана (НАП) за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација (СБ УН) – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2010–2015). У подсећању на процес израде и усвајање једна реч има сублимирајући значај, а то је – синергија! Баш тако.

У процесу израде, усаглашавања и усвајања НАП-а, остварен је

завидан ниво сарадње између владиних и невладиних актера, мушкараца и жена, домаћих и страних партнера. Јер, као што је познато, израду овог документа иницирало је 30 невладиних организација, које су под координацијом Београдског фонда за политичку изузетност (БФПИ) израдиле почетни пројекат и предложиле, у марту 2010. године, Влади Републике Србије да поводом десетогодишњице од усвајања Резолуције 1325 СБ УН донесе национални акциони план за спровођење поменуте резолуције у Републици Ср-

бији. Влада је прихватила иницијативу и одлучила, крајем јуна 2010. године, да пројекат израде повери мултисекторској Радној групи, у којој је руководећу улогу имало Министарство одбране.

Увек када је реч о женама, мушкарци не остају равнодушни, па чак ни када је реч о примени једне резолуције Уједињених нација. Резолуција која је узбуркала духове, пре једно пола године, у време расправе и усвајања Националног акционог плана о њеној примени у Републици Србији носи број 1325, усвојена је у Савету безбедности Уједињених нација 2000. и односи се на – жене, мир и безбедност.

Србија је међу првим земљама у региону разрадила мере за њену примену које се директно тичу побољшања положаја жена запослених у сектору безбедности и спровођења политике једнаких родних могућности, али и заштите жена и деце – цивила у рату, конфликтним и постконфликтним ситуацијама и у мировним операцијама.

ОСТ ЈЕ ПРАВО,

Брза и ефикасна израда

За мање од шест месеци Радна група Владе, уз помоћ Радног тима Министарства одбране који јој је пружао стручну и административно-техничку потпору, израдила је НАП који је позитивно оцењен у јавности приликом расправе о садржају тог документа и који је добио подршку свих надлежних министарстава, не-

владиног сектора, академске заједнице и медија. Након уважавања и уградње предлога из јавне расправе у садржај документа, НАП је усвојен 24. децембра 2010. на седници Владе и објављен у „Службеном гласнику Републике Србије“, 30. децембра исте године.

Међутим, у позадини овог, на први поглед једноставног и брзог процеса, стајао је велики рад глав-

них актера, пре свега ангажованих у Министарству одбране и Војсци Србије (МО и ВС), где је у вези са Резолуцијом 1325 СБ УН, у 2010. години, не само израђен предлог документа, већ је реализовано и још 320 активности, спроведено истраживање, израђено 178 аката, 20 извештаја, учествовано на три округла стола. Такође, организована је и Међународна конференција о положају же-

на у оружаним снагама, учествовано је у едукацији о родној осетљивим питањима на два семинара и створена је мрежа од 124 лица.

Усвајање НАП-а је изазов вредан пажње, јер у свету постоји свега тридесетак земаља које имају усвојене националне акционе планове за примену Резолуције 1325, а међу њима најмање је оних које спадају у тзв. земље у транзицији. Још мање је оних које су у тако кратком року изнедриле оперативан документ који садржи и конкретне показатеље постојећег стања, на основу спроведеног истраживања. Осим тога, Република Србија као земља постконфликтног опоравка, имала је још један изазов у покушају да превлада проблеме из блиске прошлости и да, заједно са осталим земљама у региону Западног Балкана, смело закорачи у будућност уградњом европских стандарда.

Приликом израде НАП-а у Републици Србији консултовано је чак 38 страних докумената УН, ЕУ, НАТО–ПЗМ, ОЕБС-а, а разматрани су и усвојени акциони планови страних земаља, затим Устав Републике Србије, те сет домаћих нормативних и стратегијских докумената који се односе на људска права, безбедност и родну равноправност. Такав приступ проблему подразумевао је уградњу високих развојних стандарда у сектор безбедности који третирају жену као активног субјекта у друштву, равноправног са мушкарцима и подразумевају превазилажење родних стереотипа који жену у рату, конфликту, постконфликтном опоравку, па и у миру – третирају искључиво као „жртву“ (жртву мучења и силовања, жртву породичног насиља, мобинга и слично).

Суштина уградње међународних стандарда у реформу сектора безбедности произилази из промене безбедносне парадигме која се десила након пада Берлинског зида, а подразумевала је суочавање људске заједнице са бројним, новим безбедносним изазовима, ризицима и претњама који су, углавном, невојне

природе, попут сиромаштва, болести, глади, незапослености, етничких и верских сукоба, тероризма, трговине дрогом, трговине децом и женама, климатских промена и слично. Самим тим, и улога жена запослених у сектору безбедности и њихових комуникаторских, дипломатских, социолошких, психолошких, медицинских, економских и других способности и вештина добила је на већем значају.

Поред тога, многи теоретичари безбедности у свету у прилог већег ангажовања жена у сектору безбедности потенцирају чињеницу да жене чине већину популације на планети, па стога треба и да се више питају и одлучују о својој безбедности. Слична је ситуација и у Републици Србији, где према подацима Републичког завода за статистику, на основу последњег пописа становништва из 2002. године, жене чине 51,34% од укупног броја становника у Републици Србији.

Међутим, важно је истаћи да родна равноправност коју уводи НАП за примену Резолуције 1325 СБ УН није никакав „женски пуч“ у традиционалној мушкој сфери интереса у сектору безбедности, или обнова матријархата у делу друштва, или, како неки погрешно схватају, посебан привилегован статус за жене (нпр. да жене неће бити отпуштане приликом смањења броја запослених, да ће брже и независно од резултата рада, нивоа школовања и стеченог искуства напредовати у струци, да ће добијати чин „преко ноћи“ само зато што су жене). Истина је да НАП не садржи ниједан став који би упућивао на такве закључке.

Заступљеност жена у сектору безбедности (показатељи из септембра 2010)

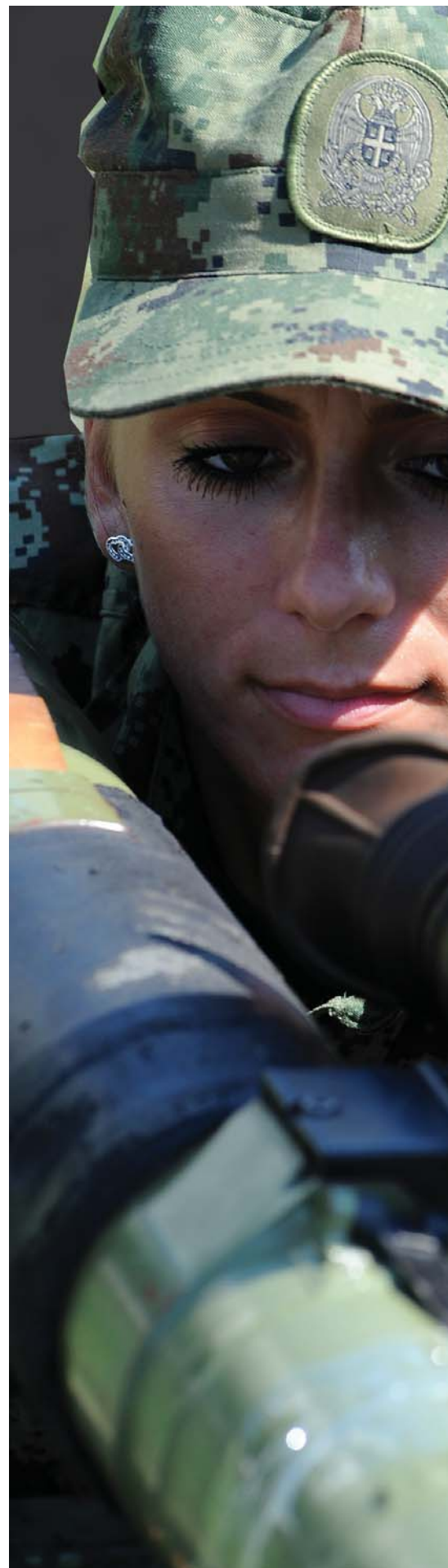
Министарство одбране – од укупног броја запослених 19,5% су жене;

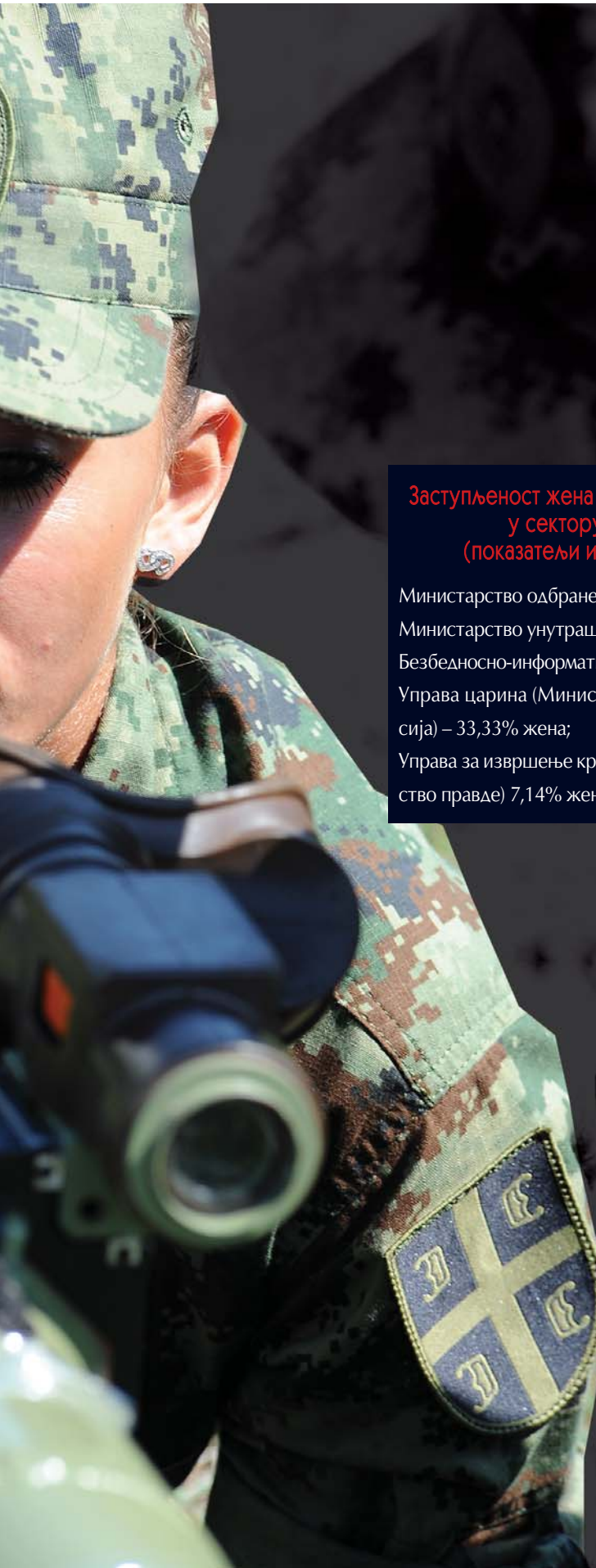
Министарство унутрашњих послова – од укупног броја запослених 20,96% су жене;

Управа царина – од укупног броја запослених 35% су жене;

Безбедносно-информативна агенција – од укупног броја запослених 30,74% су жене;

Управа за извршење кривичних санкција – од укупног броја запослених 23,8% су жене.

Садржај Националног акционог плана

Али, шта тај документ, заправо, садржи? Садржи операционализовану политику једнаких родних могућности, што је, на крају крајева, гарантовано Уставом Републике Србије, Законом о родној равноправности, Законом о забрани дискримина-

Заступљеност жена на руководећим местима у сектору безбедности (показатељи из септембра 2010)

Министарство одбране – 10% жена;
Министарство унутрашњих послова – 10,95% жена;
Безбедносно-информативна агенција – 10,95% жена;
Управа царина (Министарство економије и финансија) – 33,33% жена;
Управа за извршење кривичних санкција (Министарство правде) 7,14% жена.

ције и предвиђено Стратегијом за унапређење положаја жена и родне равноправности у Републици Србији од 2009. до 2015. године и Акционим планом за спровођење те стратегије. У седам поглавља НАП-а женама се, заправо, потврђује право на доступност образовања и обуке на свим облицима војног и полицијског школовања и усавршавања под истим условима као и мушкарцима, јер све до 2007. године женама није било могуће да студирају на Војној академији, а у Центру за основну полицијску обуку пријем и обука жена започиње тек од 2008. године.

У НАП-у се потврђује и право на родну равноправност и једнаке могућности у погледу заступљености мушкараца и жена у сектору безбедности и у одлучивању. Такође, наглашено је право да жене буду више заступљене у одлучивању у сектору безбедности, поготово о питањима која се односе на мир, родну равноправност и безбедност и да активније учествују у решавању конфликта и постконфликтних ситуација, у међународним активностима и мултинационалним операцијама.

У делу НАП-а посвећеном заштити жена и девојака подвлачи се право да жене, девојке и девојчице буду заштићене од свих облика угрожавања њихове безбедности, у складу са одредбама међународног права, са посебним освртом на тежак положај жена избеглица и њихове деце са простора бивше Југославије и интерно расељених лица са Косова и Метохије, жртава трафикинга, силовања, мобинга и слично.

У НАП-у се обрађује и проблем едукације, тј. указује на потребу превазилажења родних стереотипа образовањем и обуком свих запослених у сектору безбедности. И у последњем поглављу указује се на потребу промене друштвеног амбијента, вођењем медијских кампања које имају за циљ да заинтересују и мотивишу већи број жена за укључивање у решавање безбедносних питања на свим нивоима у друштву.

Тако схваћен садржај НАП-а указује на потребу и одговорност свих запослених у сектору безбедности, без обзира на то да ли су мушкарци или жене, да се у невољи сете наука о чојству и јунаштву и пружи помоћ слабијима од себе, или што би се модерним речником рекло – да поштују људска права других. Били традиционалисти или модернисти, свеједно, треба знати да НАП не даје никакве привилегије женама у односу на мушкарце, али их охрабрује у погледу испуњавања њихових људских права и могућност да тешко бреме одговорности поделе са мушкарцима запосленим у сектору безбедности.

Почетни резултати

Током спровођења НАП-а у МО и ВС, за протеклих седам месеци реализовано је 97 активности у вези са поменутиим документом, од којих издвајамо Одлуку о спровођењу мера из делокруга Министарства одбране и Војске Србије утврђених НАП-ом, коју је донео министар одбране 18. маја ове године. Министар одбране одобрио је и предложени План активности за 2011. годину за спровођење НАП-а у МО и ВС.

На основу поменуте одлуке, државна секретарка за политику одбране донела је, крајем маја 2011. године, Решење о формирању Аналитичке групе МО и ВС за анализу спровођења НАП-а за примену Резолуције 1325 СБ УН – Жене, мир и безбедности у Републици Србији. Аналитичка група, коју чини 19 жена и мушкараца (официра, подофицира и цивилних лица на служби у МО и ВС), одржала је свој први састанак у јуну ове године на коме је усвојен модел унутрашње организације

Аналитичке групе и динамички план рада, методологија истраживања и започет рад на мерењу напретка у примени НАП-а у МО и ВС, на основу утврђених индикатора, који су усаглашени са УН и ЕУ. У наредном периоду предвиђено је спровођење едукације чланова ове групе за спровођење

Институционална тела и механизми родне равноправности у Србији на основу НАП-а Резолуција 1325 СБ УН

Актуелни задаци на примени Резолуције 1325 СБ УН:

1. успостављање институционалних тела (Аналитичка група МО, Политички савет Владе и МСКТ Владе);
2. штампање двојезичне верзије НАП-а (септембар 2011);
3. избор и обука „особа од поверења“ (октобар–децембар 2011);
4. обука чланова Аналитичке групе (планирање септембар– децембар 2011, обука март–септембар 2012);
5. обука жена за учествовање у мировним мисијама и за саветнице за родну равноправност (планирање у 2011, обука март–октобар 2012);
6. успостављање родно одговорне евиденције кадра и родно одговорног буџетирања (септембар 2011);
7. спровођење истраживања–мерење напретка у примени НАП-а (март–мај 2011. и јун–октобар 2011);
8. медијске кампање за популаризацију циљева НАП-а.

вођење родно одговорне анализе у сарадњи са страним партнерима, пре свега министарствима одбране Шпаније и Шведске.

Поред тога, Министарство одбране, као овлашћени предлагач Владе, средином јула ове године, сачинило је предлог две одлуке за формирање кључних институционалних тела Владе Републике Србије за спровођење НАП-а: Политичког савета и Мултисекторског координационог тела и упутило их у процедуру усаглашавања са надлежним министарствима.

Поред наведених тела Владе, МО и ВС ће се до краја године ангажовати на увођењу и тзв. механизма родне равноправности и то: саветника/саветнице за родну равноправност министра одбране и саветника/саветнице за родну равноправност команданата националних контингената у мировним операцијама, као и „особа од поверења“, родно одговорне евиденције кадра и родно одговорног буџетирања.

Едукација – кључ успешности

Током имплементације НАП-а, у оквиру едукације као превенције насиља над женама, осам припадника Министарства одбране и Војске Србије прошло је обуку у децембру 2010. и у фебруару и марту 2011, у Ечкој, Ковачици и Нишу, о „Увођењу родне перспективе у реформу сектора безбедности“. Семинари су реализовани у оквиру пројекта „Консолидација процеса демократизације у сектору безбедности у Србији“, у организацији БФПИ, Београдског центра за безбедносну политику (БЦБП) и Мисије ОЕБС у Србији. Сви полазници семинара стекли су сертификате о оспособљености за бављење родном проблематиком у својим животним и радним срединама.

Ради остваривања већег степена родне равноправности припадника МО и ВС и превазилажења родних стереотипа, прилагођени су наставни планови и програми војнообразовних установа на свим нивоима (Војна гимназија, Војна академија, Командно-штабно и Генералштабно усавршавање), у темама које обрађују питања

родне равноправности. Посебно су значајне теме које се односе на примену међународног хуманитарног права са аспекта заштите жена и девојака од насиља у конфликтним и постконфликтним ситуацијама (UNW/2011/002), које су и саставни део обуке припадника Министарства одбране и Војске Србије за учешће у мултинационалним операцијама УН. Поред тога, на курсевима за учешће у мултинационалним операцијама који се реализују у Центру за мировне операције Генералштаба Војске Србије додатно се изучавају родно сензитивна питања, а организују се и радионице на којима полазници курса уче о увођењу родне перспективе у реформу сектора безбедности. Број наставних јединица је са досадашња два часа повећан на десет школских часова, по питању родне равноправности, што је одличан показатељ напретка.

Осим тога, Центар за мировне операције предложио је током израде Плана активности међународне војне сарадње за 2012. годину успостављање сталне сарадње са релевантним међународним организацијама које се баве питањима повећања учешћа жена у мировним активностима на кључним позицијама, што је и један од приоритета НАП-а за примену Резолуције СБ УН 1325. Такође, Центар планира организацију семинара и обуке у сарадњи са страним партнерима у марту 2012. за веће учешће жена у мировним операцијама, посебно на местима саветница за родну равноправност.

Представници МО и ВС учествовали су на три округла стола у организацији БЦБП који су били посвећени промоцији циљева НАП-а и разјашњењу улоге саветнице за родну равноправност министра, директора управе, односно агенције; институционалних тела за примену НАП-а, увођењу квота у систем безбедности и преношењу искустава из страних земаља у примени Резолуције 1325 СБ УН.

Представници МО учествовали су у вођењу тематских расправа на три регионалне конференције одржане у Сарајеву, и то: у фебруару, марту и јуну 2011. на којима су разматране следеће теме: „Заштита људских права и слобода припадника оружаних снага – унапређење положаја жена у сектору безбедности у духу примене Резо-

луције 1325 СБ УН“, „Улога жена на руководећим позицијама у изградњи безбедности“ и „Улога жена лидера у области одбране и националне безбедности“. На последњој Регионалној конференцији одржаној у Сарајеву, 26. и 27. јуна 2011, донет је закључак о покретању регионалног пројекта земаља југоисточне Европе о улози жена лидера у области одбране и безбедности.

Веома је значајно пратити испуњавање три од седам општих циљева предвиђених НАП-ом, а који се односе на повећање заступљености жена у

сектору безбедности у Републици Србији у оперативном саставу, одлучивању и мировним операцијама. Јер, жене су заступљене, углавном, на административним, аналитичким и пословима формулисања политике, на нижим и средњим руководећим позицијама, а врло ретко на високим и највишим руководећим и командним дужностима.

Предуслов за реализацију наведеног циља је едукација девојака за професију официра, подофицира, војника и полицајца под истим условима као и мушкараца. Сада су створени услови да се девојке заинтересоване за радни однос као професионални војници јављају на конкурс под једнаким условима као и мушкарци. Укупан број примљених жена зависи од њиховог интересовања, потреба јединица и задовољавања критеријума предвиђених консорсом.

Планом школовања и усавршавања кадра МО и ВС у 2011. години, а у складу са потребама система одбране, предвиђено је школовање и усавршавање већег броја жена. У школској 2011/2012. години, у односу на претходни период, присутна је тенденција раста интересовања девојака за упис на Војну академију и Високу школу Војномедицинске академије. Тренутно се на Војној академији, од укупног броја кадета, школује 20% девојака и на Високој школи Војномедицинске академије 56% девојака. Томе је допринела

и интензивна медијска кампања за промовисање војног позива међу омладином и женама, коју је спровела Управа за односе са јавношћу, а такве кампање организује и МУП Србије ради промоције професије жена полицајца.

Према показатељима из маја 2011. године, највећи проценат жена заступљен је у војномедицинској служби (66%), где њихово учешће на руководећим позицијама износи чак 40%. Овај пример на најбољи начин одсликава позитивне тенденције у погледу равноправног третмана жена и мушкараца у Министарству одбране и Војсци Србије. ■

(Аутор је координатор Радног тима Министарства одбране за израду НАП-а и руководилац Аналитичке групе МО за анализу спровођења НАП-а у МО и ВС)

А

АНТИДИСКРИМИНАЦИОНИ ЗАКОНИ

Антидискриминациони закони представљају, најчешће, сет закона који имају за циљ да у законодавне системе појединих држава унесу одређења међународних докумената и створе законодавни оквир за елиминисање различитих облика дискриминације. Њиховом применом стварају се услови за афирмисање односа и праксе који ће бити засновани на истинској равноправности људи, без обзира на полу, расу, националну припадност, материјални или друштвени статус...

Иако је већина наших закона антидискриминаторске природе, сматра се да је тек усвајањем Устава Републике Србије (2006), а потом и Закона о забрани дискриминације (2009) и Закона о равноправности полова (2009) у Републици Србији створен антидискриминаторни законодавни оквир за остваривање равноправности на начелима владавине права, социјалне правде, равноправности полова, грађанске демократије, људских и мањинских права и слобода, као основних претпоставки за развој политика једнаких родних могућности и унапређење положаја жена у свим областима друштвеног живота, укључујући и безбедност.

Поменути законски оквир у Републици Србији гарантује остваривање родне равноправности и вођење политике једнаких могућности тј. постизање равноправности полова у свим фазама планирања, доношења и спровођења одлука које су од утицаја на положај жена и мушкараца. Органи јавне власти воде активну политику једнаких могућности у свим областима друштвеног живота, укључујући и сектор безбедности. ■

Жене, мир и безбедност

Резолуција 1325 Савета безбедности Уједињених нација – Жене, мир и безбедност једногласно је усвојена 31. октобра 2000, наглашавајући последице крвавих конфликта на жене и девојке и важност улоге жена у изградњи мира и постконфликтном опоравку земље. То је једна од најважнијих резолуција УН у области мира и безбедносне политике и у сагласности је са претходно донетим конвенцијама које се односе на жене, мир и безбедност.

Резолуција је правно обавезујућа за све земље чланице УН, без потребе за додатном ратификацијом. Ради спровођења Резолуције, 2002. године, СБ УН подстакао је земље чланице, цивилно друштво и друге релевантне актере да развију стратегије и акционе планове, са јасним циљевима и временским одредницама за уградњу родне перспективе у мировне операције и програме опоравка и реконструкције.

У извештају генералног секретара УН из октобра 2004. године позивају се све земље чланице да припреме националне акционе планове

ради одлучнијег спровођења Резолуције 1325 СБ УН. Национални акциони планови су документа влада држава чланица УН, која садрже оперативне смернице за спровођење Резолуције 1325 СБ УН у пракси.

Приступање изради Националног акционог плана посебно је значајно у земљама које су изашле из периода сукоба, као што је то случај са Републиком Србијом, јер се овим документом успостављају стандарди и механизми за заштиту жена и девојака током и након сукоба. Међутим, с обзиром на то да жене нису само жртве рата и насиља, већ могу да имају и активну улогу као учеснице на сукобљеним странама, али и у преговарачком процесу у смиривању сукоба и налажењу решења за мирно решавање конфликта, дугорочан развој и стабилизацију региона, овај документ пружа могућност за дефинисање такве њихове улоге у сектору безбедности и друштву у целини. Циљ овог документа је да обезбеди и равноправност учешћа, напредовања и одлучивања жена у сектору безбедности. ■

Европска иницијатива

Република Србија, као потенцијална чланица Европске уније (ЕУ), уважава чињеницу да је ЕУ у својим документима истакла значај равноправног учествовања мушкараца и жена у превенцији и решавању конфликта и промовисања културе трајног и одрживог мира. У оквиру Заједничке безбедносне и одбрамбене политике Европске уније (CSDP), родна перспектива мисије ЕУ остварује се и присуством једног/једне или неколико саветника/саветница за родну равноправност у свим цивилним и војним мисијама, а увођење такве дужности у праксу Републике Србије представља један од задатака и новина предвиђених Националним акционим планом.

Поред тога, приликом израде НАП-а у Србији узети су у разматрање Стратегија ЕУ за равноправност жена и мушкараца 2010–2015. године и План активности за спровођење Стратегије ЕУ за равноправност жена и мушкараца 2010–2015. године.

И остале међународне организације препознале су у овој резолуцији могућност да се боље и ефикасније користе људски капацитети за ефективнији одговор на кризне и посткризне ситуације. Тако, НАТО је у септембру 2009. године донео

Директиву (D-40-1) којом се све чланице програма НАТО-а и *Партнерства за мир* упућују на уградњу препорука из Резолуције 1325 СБ УН, у смислу успостављања родне равноправности у командној структури НАТО-а, укључујући и неке мере за заштиту жена током оружаних сукоба. Такав приступ је интероперабилан, имајући у виду сличне стандарде и акционе планове Сектора за мировне операције УН (УН ДПКО) и ЕУ, ОЕБС и Савета Европе. Такође, наведене структуре се доследно ангажују на спречавању насиља над женама у кризним и ванредним ситуацијама, те у промовисању учешћа жена у изградњи мира.

Усвајање Националног акционог плана, ради примене Резолуције 1325 СБ УН у Републици Србији, потврђује намеру Владе Републике Србије да активно доприноси процесима изградње мира, стабилности и безбедности, пре свега у свом непосредном окружењу – у региону југоисточне Европе, затим и у Европи – кроз свеобухватан процес европских интеграција, и у свету – учешћем представника Републике Србије у мултинационалним операцијама и на међународним скуповима посвећеним миру, положају жена и безбедности. ■

Б

БУЏЕТИРАЊЕ КОЈЕ ЈЕ РОДНО ОДГОВОРНО

Појам и пракса родног буџетирања су новијег датума, јер их је први пут у политичку терминологију увео Савет Европе, 2005. године. Данас родно одговорно буџетирање представља стандард у политичкој пракси већине демократски развијених земаља.

Родно одговорно буџетирање подразумева спровођење родне политике у пракси на тај начин што се сматра да без уважавања потреба више од половине заједнице, коју чине жене, нема праведне расподеле средстава. За национални буџет сваке земље чланице Европске уније то, у пракси, значи да родна перспектива представља једну од полазних основа у изради и реализацији буџета. Другим речима, родно одговорно буџетирање није посебна ставка у буџету, већ обухвата поступке који се односе на родну анализу буџета – од прикупљања прихода до њиховог распоређивања у којима се прати утицај расподеле буџетских средстава на жене и мушкарце, како би се унапредила политика једнаких могућности и елиминисала неравноправност и дискриминација жена.

У пракси Републике Србије родно одговорно буџетирање уведено је усвајањем Стратегије за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности за период од 2009. до 2015. године, праћене Акционим планом, а у сектору безбедности усвајањем Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2010–2015). ■

Д

ДИСКРИМИНАЦИЈА

Дискриминација је довођење једне друштвене групе или појединца, тј. појединке у положај мање вредних особа, оних којима се укидају или умањују загарантована права. У том контексту, родна дискриминација се, пре свега, односи на највећу маргинализовану друштвену групу – жене.

У Закону о равноправности пола, који је у Републици Србији усвојен 2009. године, у члану 4 овај појам је дефинисан на следећи начин: „Дискриминација по основу пола је свако неоправдано, непосредно или посредно разликовање, искључивање или ограничавање лица као и помагање у дискриминаторском поступању и давање првенства.“

Дакле, свако правно или фактичко, непосредно или посредно разликовање, привилеговање, искључивање или ограничавање засновано на полу због којег се неком лицу отежава или негира признавање, уживање или остваривање људских права и слобода у политичком, образовном, економском, социјалном, културном, спортском, грађанском и другим подручјима јавног живота може се сматрати дискриминацијом.

Дискриминација може бити непосредна и посредна. Док је први појам већ објашњен треба рећи да се посредном дискриминацијом по основу пола сматра „свако неоправдано разликовање, искључивање или ограничавање којима се у истој или сличној ситуацији лице односно група лица, на основу пола као личног својства, ставља у неповољнији положај доношењем акта или вршењем радње која је привидно заснована на начелу једнакости и недискриминације“.

Иако постоје организоване друштвене мере да се ова врста дискриминације укине, нема друштвене заједнице која би могла за себе рећи да је превазишла стање дискриминације на основу пола. ■

Законски оквир

Нормативни оквир Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН садржан је у Уставу Републике Србије којим се гарантује равноправност жена и мушкараца, забрањује сваки вид непосредне или посредне дискриминације с обзиром на припадност одређеном полу и утврђује могућност увођења посебних мера чији је смисао да се изграде претпоставке за постизање пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима (члан 15. и члан 21. став 4. Устава).

Устав Републике Србије изричито прописује да су општеприхваћена правила међународног права и потврђени међународни уговори саставни део правног поретка Републике Србије, те да се непосредно примењују (члан 16. став 2. Устава).

Бројним међународним документима установљене су обавезе држава потписница да унапређују родну равноправност, да предузимају активности и усвајају ме-

ре, укључујући и посебне мере усмерене на стварање једнаких могућности и отклањање свих облика дискриминације, како би створиле социјални амбијент у коме ће бити постигнути стандарди родне равноправности.

Република Србија ратификовала је велики број међународних докумената о људским правима и потписница је скоро свих међународних конвенција у области људских права, права жена и деце и међународног хуманитарног права, усвојених под окриљем Уједињених нација од којих је најважнија Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена (CEDAW).

Усвајањем Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН, Република Србија исказује спремност да поштује међународне обавезе које је прихватила и одлучност да у својој политици примени наведену резолуцију УН и непосредно се ангажује на њеној реализацији. ■

Стратегијски оквир

Мере и активности предвиђене Националним акционим планом за примену Резолуције 1325 СБ УН у Републици Србији ослањају се на опредељења садржана у стратегијским документима којима је Република Србија дефинисала своју политику у области друштвеног развоја, европских интеграција, одбране, безбедности, унапређења родне равноправности и заштите жена.

Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности за период од 2009. до 2015. године утврђује целовиту и усклађену политику државе ради елиминисања дискриминације жена, побољшања њиховог положаја и интегрисања родне перспективе у све области деловања институција система. Наведеном стратегијом дефинисани су следећи циљеви:

1. повећање учешћа жена у процесима одлучивања и остваривање родне равноправности;
2. побољшање економског положаја жена и остваривање родне равноправности;
3. остваривање родне равноправности у образовању;
4. побољшање здравља жена и унапређивање родне равноправности у здравственој политици;
5. превенција и сузбијање насиља над женама и унапређење заштите жртава;
6. уклањање родних стереотипа у средствима јавног информисања и промоција родне равноправности.

Спровођење наведених стратегијских циљева конкретизовано је усвојеним Акционим планом за спровођење Националне стратегије за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности за период од 2010. до 2015. године. ■

ЕУ РЕГУЛАТИВА О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ

Политика родне равноправности у Европској унији остварује се: родно осетљивим законодавством, стратегијом родне равноправности и финансијском подршком програмима намењеним женама. Родна равноправност једно је од начела на којима почива законодавна регулатива Европске уније. Правни стандарди ЕУ о родној равноправности најдетаљније су разрађени у такозваном секундарном законодавству ЕУ, прецизније у: директивама, резолуцијама, препорукама и одлукама Савета министара, Европског парламента и Европске комисије.

Директиве носе са собом обавезу усаглашавања националног законодавства током процеса придруживања ЕУ. До данас, у области родне равноправности донесено је укупно 13 директива о једнаком поступању према мушкарцима и женама. Директиве се односе на равноправан приступ жена запошљавању, на право на једнаку зарплату, на заштиту мајчинства, право на одсуство очева због родитељства, на социјално осигурање и професионално социјално осигурање, на бесплатну правну помоћ у случајевима дискриминације и самозапошљавања.

С обзиром на то да је улазак у чланство ЕУ један од приоритета Републике Србије, приликом израде Националног акционих плана (НАП) за примену Резолуције 1325 СБ УН у Републици Србији, поред осталог, полазило се и од усвојене Стратегије ЕУ за равноправност жена и мушкараца 2010–2015. године, Плана активности за спровођење те стратегије, утврђених индикатора ЕУ, Мапе пута за равноправност жена и мушкараца (2006–2010), Европске конвенције о људским правима и Европске повеље о родној равноправности. ■

Ж

ЖЕНСКА ЉУДСКА ПРАВА

Женска људска права су део ширег корпуса људских права усвојених у Уједињеним нацијама, која истичу да сва људска бића имају слободу да развијају личне способности и праве изборе без ограничења наметнутих строгим родним улогама и право да се различито понашање, жеље и потребе жена и мушкараца у једнакој мери узимају у обзир, вреднују и подржавају.

Најважнија женска људска права су:

- 1) право на живот;
- 2) право да се не буде жртва мучења или окрутног, нехуманог или понижавајућег односа или казне;
- 3) право на једнаку заштиту према хуманитарним нормама за време међународног или унутрашњег оружаног сукоба;
- 4) право на слободу и безбедност личности;
- 5) право на једнаку законску заштиту;
- 6) право на равноправност у породици;
- 7) право на највиши доступан стандард физичког и менталног здравља;
- 8) право на праведне и прихватљиве услове рада.

У Закону о равноправности полова Републике Србије, у члану 10, посебно се прецизирају неки од важних појмова у вези са остваривањем женских људских права, као што су: пол, род, посебне мере за остваривање родне равноправности у пракси, једнаке могућности, насиље засновано на полу, узнемиравање, сексуално узнемиравање и сексуално уцењивање. ■

Показатељ стања

извештаја о примени Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена, те Одбор за равноправност полова Народне Скупштине Републике Србије.

Осим тога, утврђени су приоритети деловања и мера

ради побољшања положаја жена и унапређивања родне равноправности, усвојена је Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање родне, Национална стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља, те Акциони план за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности за период од 2010. до 2015. године.

Такође, усвојене су измене кривичног, радног и породичног законо-

У периоду од 2000. године до данас дошло је до многих позитивних помака у Србији у правцу испуњавања међународних обавеза и прихваћених конвенција и стандарда. Основан је Савет за равноправност полова Владе Републике Србије, формирани су Управа за родну равноправност – посебан орган управе у саставу Министарства рада и социјалне политике – и Министарство за људска и мањинска права, надлежно за израду периодичних

и реалног

И

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ И ТЕЛА

Република Србија, као чланица УН и земља која тежи пријему у чланство ЕУ, изражава посебну заинтересованост да се посвети циљу остваривања људских права, са посебним нагласком на побољшање положаја жена у друштву. С тим циљем, од 2000. године до данас, формирани су бројни институционални механизми и тела за спровођење политике родне равноправности, као што су: Савет за равноправност полова Владе Републике Србије, Управа за родну равноправност у оквиру Министарства рада и социјалне политике, Министарство за људска и мањинска права које је надлежно за израду периодичних извештаја о примени Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена, Одбор за равноправност полова Народне Скупштине Републике Србије, Заштитник грађана, Повереница за заштиту равноправности.

Поред тога, усвајањем Националног акционог плана (НАП) за примену Резолуције 1325 СБ УН у Републици Србији уводе се и следећа институционална тела родне равноправности: Политички савет и Мултисекторско координационо тело за спровођење НАП-а као тела Владе Републике Србије; Надзорно тело за спровођење НАП-а као тело Народне скупштине Републике Србије.

У сектору безбедности, па тако и у Министарству одбране и Војсци Србије, предвиђено је деловање и следећих механизма родне равноправности: саветник/саветница за родну равноправност министра одбране и команданата националних контингената у мировним операцијама, „особе од поверења“, аналитичке групе, родно одговорно буџетирање, родно одговорна евиденција запослених... Поред тога, постојаће и независни мониторинг над спровођењем НАП-а кога ће спроводити медији, невладин сектор и академска заједница. ■

давства. Принцип родне равноправности укључен је у Закон о забрани дискриминације и у неке од државних стратегија, а донет је и системски закон у овој области – Закон о равноправности полова. Међутим, поред наведеног, веома је битно да се обезбеди веће учешће жена на свим нивоима демократског одлучивања и да им се додели већа улога у процесу доношења одлука које имају утицај на сектор безбедности.

Објективне околности утицале су на спорост у примени Резолуције 1325 СБ УН у тзв. земљама у транзицији и постконфликтним друштвима на простору Западног Балкана. Неопходно је поменути напоре невладиних организација, а пре свега организација жена у регионалном повезивању на просто-

ру бивше Југославије током конфликта и у процесима изградње мира. Организације жена биле су прве које су обновиле прекинуте везе између зараћених страна, доследно се залагале за мировне процесе и прве проговориле о ратним злочинима, нарочито злочинима против жена и цивилног становништва уопште. Посебно издвајамо значај иницијалног пројекта Београдског фонда за политичку изузетност – *Улога жена у изградњи нове безбедносне парадигме у Србији*, који је био посвећен представљању могуће улоге жена у безбедности у контексту Резолуције 1325 СБ УН, али и пројекта израде смерница за писање Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН. ■

J

ЈЕДНАКЕ МОГУЋНОСТИ

Једнаке могућности представљају шири појам од родне равноправности, утолико што поред једнаких могућности за жене и мушкарце, под тим појмом се подразумевају и једнаке могућности за учешће у друштвеном, јавном и професионалном животу сваке индивидуе, које могу бити изложене дискриминацији по било ком основу или личном својству као на пример: полу, сексуалној оријентацији, етничкој припадности, религијском или политичком опредељењу, физичким карактеристикама, статусу, годишту, чланству у некој организацији...

У ужем одређењу овог појма, које се односи на родну равноправност, у Закону о равноправности полова, члан 10. став трећи, прецизирано је: „једнаке могућности представљају поштовање и остваривање људских права заснованих на полу у свим областима друштвеног живота и могућност равноправног коришћења резултата који произлазе из развоја друштва“.

Европско законодавство се бави постављањем стандарда једнаких могућности и у примарном и у секундарном законодавству. Једнаке могућности су примарно укорењене у Поглављу о социјалној политици, посебно у члану 141. Уговора о ЕЗ (бивши члан 119. – Уговор о ЕЕЗ – Римски уговор из 1957), и у Амстердамском уговору – Уговор о ЕУ 1999, који у члану 3 уводи концепт Gender mainstreaming, а одредбе члана 251. односе се на поступак доношења правних аката секундарног законодавства ЕУ и на те одредбе појединци, држављани земаља чланица ЕУ, могу да се директно позивају пред националним и европским судовима. ■

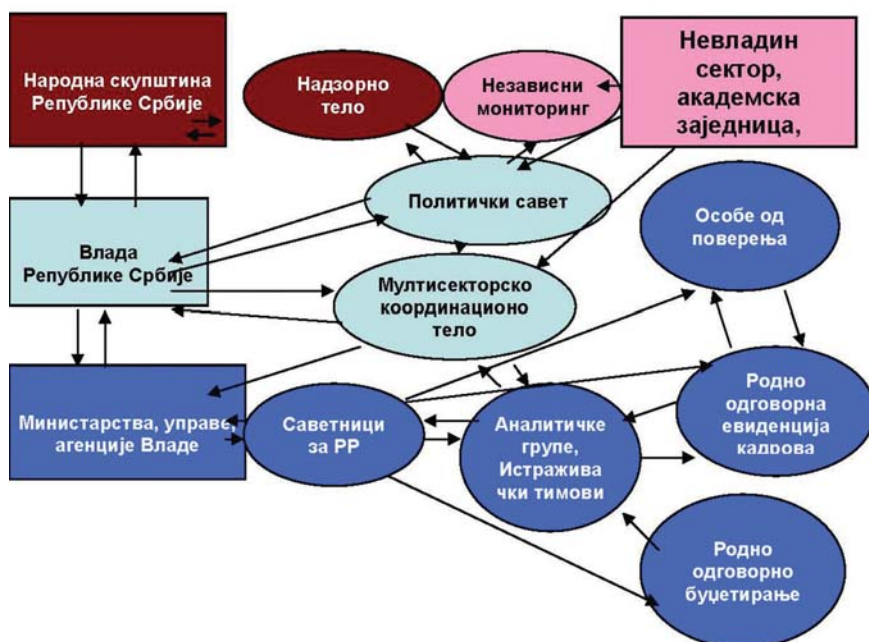
Институционални механизми

Поред установљених механизма за родну равноправност на републичком, покрајинском и локалном нивоу, потребно је установити и нова институционална тела и механизме родне равноправности.

Политички савет за спровођење Националног акционог плана је политичко тело на високом нивоу кога чине државни секретари, председници скупштинских одбора и руководиоци механизма родне равноправности. Функција овог тела је да непосредно брине о стварању политичких услова за реализацију циљева и активности Националног акционог плана на основу Резолуције 1325 СБ УН у Републици Србији, извештава једном годишње Владу Републике Србије и Народну скупштину Републике Србије о резултатима спровођења Националног акционог плана и, по потреби, учествује на конференцијама међународног значаја у вези са

Резолуцијом 1325 СБ УН. За установљавање оваквог тела и његово функционисање потребно је обезбедити одговарајуће политичке, финансијске и техничке предуслове у Влади Републике Србије.

Мултисекторско координационо тело за спровођење Националног акционог плана је оперативно тело Владе Републике Србије које се стара о реализацији циљева и задатака Националног акционог плана. Њега сачињавају представници министарстава која су носиоци појединих активности предвиђених Националним акционим планом, а који су непосредно ангажовани у својим министарствима на спровођењу Резолуције 1325 СБ УН. За установљавање оваквог тела и његово функционисање, потребно је обезбедити одговарајуће организационе јединице, финансијске и техничке предуслове у Влади Републике Србије и појединим ресорним министарствима.

Надзорно тело за спровођење Националног акционог плана је демократски надзорни механизам за спровођење Националног акционог плана, који је формирала Народна скупштина Републике Србије, кога чине представници надлежних одбора Народне скупштине Републике Србије и механизма родне равноправности. Ово тело контролише и надзире рад свих органа и механизма за спровођење Националног акционог плана а редовно му Политички савет и Мултисекторско координационо тело подносе шестомесечни и годишњи извештај.

Аналитичке групе или истраживачки тимови при надлежним министарствима/управама/агенцијама у сектору безбедности за праћење, годишње планирање и иницирање спровођења Националног акционог плана у пракси, утврђивање статистичких и других показатеља спровођења Националног акционог плана на основу утврђених индикатора, садржаних у прилогу Националног акционог плана, односно министар-

ства/управе/агенције који су у Националном акционом плану наведени као носиоци појединих активности, на основу постојећих људских ресурса формирају аналитичке групе или истраживачке тимове за утврђивање, анализу и обраду података добијених на основу индикатора постојећег стања у вези са спровођењем Националног акционог плана. Ове групе или тимови су оперативно задужени за израду редовних шестомесечних извештаја о примени Националног акционог плана за Мултисекторско координационо тело, за Надзорно тело, као и годишњих извештаја за Политички савет... Ови тимови оперативно сарађују са саветником/саветницом министра за родну равноправност и са „особама од поверења“ који ће бити установљени у надлежним министарствима у сектору безбедности, али и са другим научноистраживачким институцијама у земљи и иностранству и невладиним сектором у Републици Србији. ■

К

КВОТЕ

Квоте су мере којима треба да се исправи подзаступљеност жена у сфери рада, образовања, одлучивања и чим предстану да постоје разлози због којих су уведене, оне се укидају. Истовремено, квоте су и предмет сталних полемика па је тако било и различитих мишљења о учинцима њиховог увођења и приликом израде НАП-а за примену Резолуције 1325 СБ УН у Републици Србији. Овим документом квоте су, ипак, уведене у висини прописаној законом од најмање 30% за пријем жена на све облике образовања и усавршавања у сектору безбедности.

Зашто је потребно увођење квота? Статистички показатељи у Републици Србији из 2009. показују да у укупној популацији од 7.306.677 становника (без показатеља са Косова и Метохије), већину становништва, односно 3.753.102 особа чине жене, што чини 51,36% од укупне популације. Иако домаће изборно законодавство дефинише 30% као минимум заступљености жена на изборним листама, што је далеко испод реалне квоте њихове популационе заступљености, у Републици Србији ни та минимална квота није у протеклом периоду остварена.

Подаци говоре да је након парламентарних избора из маја 2008. године заступљеност жена мања од дефинисаног минимума, тј. оне представљају 22,4% свих народних посланика Народне скупштине Републике Србије, а у погледу заступљености жена у извршној власти ситуација је следећа: у свим министарствима на руководећим местима највишег нивоа, тј. међу министрима има 81,5% мушкараца и 18,5% жена. Стога је промењен изборни закон, како би се обезбедила већа заступљеност жена на изборима у 2012. години, а и у бројним законским, подзаконским и планским актима у Републици Србији уведене су „квоте“. ■

М

**МОБИНГ И
ФУНКЦИЈА „ОСОБА
ОД ПОВЕРЕЊА“**

Мобинг је систематско узнемиравање, злостављање, а у неким случајевима и мучење особе на радном месту („моб“ на енглеском значи „руља“). Да би овакво понашање било окарактерисано као мобинг потребно је да се догађа учестало и континуирано у одређеном периоду. Разликују се вертикални и хоризонтални мобинг. У вертикалном, мобинг производи особа хијерархијски на вишем степену од угроженог радника/раднице, а у хоризонталном мобингу људи са исте хијерархијске лествице.

Шта се догађа особи изложеној мобингу? Пре свега омаловажава се, потцењује и игнорише њен радни учинак, придају јој се непријатни атрибути, шаљу јој се контрадикторне или узнемиравајуће поруке, не добија благовремене и тачне информације од значаја за посао који обавља... Особа изложена мобингу губи осећај самопоштовања, достојанства и сама себе све ниже вреднује. Законом о мобингу у Републици Србији, од 2010. године, ова материја регулисана је и њена примена у пракси допринеће и већој заштити жена које се најчешће жртве мобинга.

Приликом израде НАП-а за примену Резолуције 1325 СБ УН постављало се питање хоће ли увођење „особа од поверења“ као вида колегијалне помоћи предвиђених овим планом бити заправо дуплирање у односу на мандат особа које су већ у државним органима и привредним субјектима задужене за заштиту запослених од мобинга. Након темељног разматрања овог проблема, одлучено је да „особе од поверења“ имају другачији мандат, начин избора и функцију која се односи искључиво на питања родне равноправности, те је неопходно њихово увођење као механизма родне равноправности. ■

**Механизм
равнопра**

Особа од поверења, жена или мушкарац, јесте лице које пружа примарну колегијалну помоћ. Бира се тајним гласањем на 60 запослених, тј. бира се једно лице на нивоу једне организационе јединице (нпр: ранга управе, службе, бригаде и слично) министарства/управе/агенције.

Кандидате за „особе од поверења“ јавно предлажу сви запослени. Непосредни избор организује се заокруживањем броја испред кандидата за „особу од поверења“ на понуђеној листи, тајним гласањем, у складу са актом о избору. „Особа од поверења“ бира се на период од четири године и она посредује, саветује и предузима

и родне ВНОСТИ

мере ради решавања конкретних спорних питања из области родне равноправности и дискриминације.

Наведено лице пролази обуку како би могло да помогне колеги/колегиници у стресним ситуацијама. Помоћ може да иде у оба смера, тако што „особа од поверења“ може реаговати без захтева запосленог коме је помоћ потребна, када се утврди да постоји потреба за тим или на захтев лица коме је помоћ потребна. Обављају се појединачни и групни разговори. Уколико „особа од поверења“ не реши проблем, запослени се упућује на сарадњу са одговарајућим стручним службама (психолошка, правна, кадровска и друге службе).

„Особа од поверења“ је у обавези да чува податке до којих је дошла у обављању ове врсте помоћи, осим података који се односе на извршавање кривичних дела. „Особа од поверења“ обавља наведену функцију у оквиру послова радног места на коме је распоређена.

Саветник/саветница за родну равноправност министра/директора је механизам за увођење родне перспективе у политике и програме Министарства одбране, Министарства унутрашњих послова, Министарства финансија – Управи царина и Безбедносно-информативној агенцији.

Под саветником/саветницом за родну равноправност министра/директора подразумевају се посебни саветници министра/директора, сагласно члану 27. Закона о државној управи (Службени гласник РС, бр 79/05 и 101/07), чија се активност огледа у препорукама за увођење политике родне равноправности и примене Националног акционог плана, предлагању мера за њено унапређење, учешћу на међународ-

ним и домаћим конференцијама посвећеним родним питањима, те у пружању помоћи аналитичким групама и истраживачким тимовима и „особама од поверења“ у решавању питања од интереса за постизање родне равноправности у систему безбедности и испуњавању циљева и задатака Националног акционог плана.

Саветник/саветница за родну равноправност у свим цивилним и војним мисијама је механизам за увођење родне перспективе у систем безбедности, а који се остварује присуством једног/једне или у случају бројнијег контингента и неколико саветника у цивилним и војним мисијама, а увођење такве дужности у праксу Републике Србије представља један од задатака и новина предвиђених Националним акционим планом, у складу са праксом у мисијама Уједињених нација и Европске уније. ■

Н

НАП ЗА ПРИМЕНУ РЕЗОЛУЦИЈЕ 1325 СБ УН

Влада Републике Србије усвојила је 23. децембра 2010. Национални акциони план (НАП) за примену Резолуције Савета безбедности Уједињених нација 1325 – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2010–2015). План је израдила Радна група Владе, у којој су, поред представника Министарства одбране, које је добило координирајућу улогу, учествовали и представници: Министарства унутрашњих послова, Министарства финансија – Управе царина, Министарства спољних послова, Безбедносно-информативне агенције, Министарства правде – Управе за принудно извршење кривичних санкција, Министарства за људска и мањинска права, Министарства рада и социјалне политике – Управе за родну равноправност, Министарства за државну управу и локалну самоуправу, Министарства просвете, Министарства за Косово и Метохију, Републичког завода за статистику.

Стручну и административну помоћ у изради тог документа пружао је Радни тим Министарства одбране. Садржај НАП-а за примену Резолуције 1325 СБ структуриран је у осам тематских целина, које обухватају изградњу институционалних механизма за спровођење НАП-а, повећање заступљености жена у сектору безбедности и у одлучивању, повећање учешћа жена у решавању конфликта, постконфликтних ситуација и веће учешће жена у мултинационалним операцијама, затим правну заштиту деце, девојка и жена, едукацију свих запослених о родној равноправности и медијску подршку циљевима НАП-а.

На основу тог владиног документа, министар одбране донео је Решење о спровођењу НАП-а у МО и ВС и одобрио План активности за спровођење НАП-а у 2011. години у МО и ВС, као изванпланског, ванредног задатка, чија је реализација у току. ■

О

**ОСМИ МАРТ
– МЕЂУНАРОДНИ
ДАН ЖЕНА**

Далеке 1908. године, текстилне раднице у Њујорку марширале су под паролем „хлеб и руже“, тражиле су краће радно време, веће плате и забрану експлоатације децијег рада. Годину дана касније, раднице су демонстрирале у Чикагу. У знак сећања на ове, али и неке друге догађаје у којима су жене због лоших услова рада трагично губиле животе 1910. године, у Копенхагену, на иницијативу Кларе Цеткин, на Другој конференцији жена социјалисткиња, 8. март установљен је као празник борбе за права жена. Наредне, 1911. године, Дан жена је у Аустрији, Немачкој, Швајцарској и Данској славило преко милион радница, а данас у тим земљама скоро да се и не обежава.

Осми март прихваћен је као Међународни дан жена 1917. године у време када у Русији, са демонстрацијама поводом Међународног дана жена почиње такозвана Фебруарска револуција (по новом календару 8. марта). Након октобарске револуције, бољшевичка феминисткиња Александра Колонтај, прва жена амбасадор у СССР-у, изборила се да 8. март постане државни празник. Од 1975. године, која је проглашена Међународном годином жене, Уједињене нације су службено почеле да обежавају Међународни дан жена.

У Србији 8. март је први пут прослављен 1914. године. У СФРЈ, након Другог светског рата, прослављан је прво као дан у којем се говорило о равноправности жена, а онда је акценат померен на прославе, свечарење и обележавање тог дана као дана мајки. Упркос различитим конотацијама које је кроз историјске периоде овај празник добијао у јавности, он неспорно представља значајну прекретницу у политичкој и социјалној еманципацији жена. ■

Жене

На власти

Статистички показатељи у Републици Србији показују да у укупној популацији од 7.306.677 становника (без показатеља са Косова и Метохије), према подацима Републичког завода за статистику Србије из 31. децембра 2009, већину становништва, односно 3.753.102 особа чине жене, што чини 51,36% од укупне популације. Иако изборно законодавство дефинише 30% као минимум заступљености жена на изборним листама, што је далеко испод реалне квоте њихове популационе заступљености, у Републици Србији ни та минимална квота није остварена.

Подаци говоре да је након парламентарних избора маја 2008. године заступљеност жена мања од дефинисаног минимума, тј. оне представљају 22,4% свих народних посланика Народне скупштине Републике Србије, а у погледу заступљености жена у извршној власти ситуација је следећа: у свим министарствима на руководећим местима највишег нивоа, тј. међу министрима има 81,5% мушкараца и 18,5% жена; међу државним секретарима је 77,6% мушкараца и 22,4% жена, а међу помоћницима министара 57,8% мушкараца и 42,2% жена. Процентуална и бројчана заступљеност жена највећа је у пра-

восућу, где више од две трећине запослених чине жене – од 2.400 судија у Републици Србији, 1.700 су жене, а 700 мушкарци.

Када је реч о показатељима из Аутономне Покрајине Косово и Метохија, након усвајања Резолуције 1244 СБ УН, неке државне надлежности Републике Србије за Косово и Метохију пренете су на Мисију Уједињених нација (UNMIK). Стога, Републички завод за статистику Србије и Министарство за Косово и Метохију из објективних разлога не располажу поузданим статистичким показатељима о постојећем стању на тој територији у 2010. години.

ПОЛ И РОД

У Закону о равноправности полова у Републици Србији у члану 10, прецизирано је да „пол представља биолошку карактеристику“. Међутим, за разлику од пола, род је друштвено успостављена улога жена и мушкараца у јавном и приватном животу која се изворно развила на биолошкој разлици полова, а данас је повод за постојање различитих теоријских и политички ангажованих приступа овом проблему. На пример, у „Речнику родне равноправности“, ауторки Весне Јарић и Надежде Радовић, истиче се да се пол дефинише, пре свега, према видљивим гениталијама људског бића и према репродуктивним функцијама. За разлику од пола, род је социјална категорија и односи се на „жене“, „мушкарце“ и тзв. „сексуалне мањине“.

Теоријски помак у разликовању пола (Sex) и рода (Gender), унутар теорије родности, има дугу предисторију. Основу тог теоријског концепта понудила је Маргарет Мид у књизи „Пол и темперамент у три примитивна друштва“ још 1935. године. Она је дефинисала пол као биолошку категорију, а род као друштвени конструкт.

Почетком седамдесетих Кејт Милет у „Сексуалној политици“ и Шуламит Фајерстон у „Дијалектици пола“ развијају тезу да постојеће разлике међу половима, које имају корен у различитој биологији мушкараца и жена, нису кључ за разумевање друштвене неједнакости мушкараца и жена. Ен Оукли је извела тврдњу да родне разлике имају свој корен у култури, а не у природи. Симон де Бовуар дефинисала је жену као „Други пол“. Да ли су мушкарци и жене само „два супротна пола“ или би понешто могло да се каже и о њиховој друштвеној позицији – то је већ тема из области родне равноправности. ■

Р

**РОДНА
РАВНОПРАВНОСТ**

Родна равноправност заснива се на ширем корпусу људских права. Полазећи од тога да сва људска бића имају право да развијају своје способности, усавршавају се и развијају личне способности и афинитете, нема законског, нити друштвеног основа да се женама ускраћује то право само због њиховог пола, односно рода. Са демографског становишта, нерационално је и неоправдано онемогућавати развитак више од половине светске популације јер жене чине више од пола човечанства.

Стога, родна равноправност подразумева право на једнакост и право на различитост. Другим речима, морају се узети у обзир, афирмисати, позитивно вредновати и подржавати различита понашања, тежње и потребе мушкараца и жена. Пут ка родној равноправности је доношење политика, планова и мера и друштвено прихватање тих садржаја, поступака и модела друштвене организације који воде ка њеном остваривању. То значи да мушкарци и жене морају имати једнаке могућности да учествују у доношењу одлука о својој садашњости и будућности, морају имати једнаку друштвену одговорност за доношење и спровођење тих одлука.

Бројни су документи Уједињених нација, Савета Европе, Европске комисије, ОЕБС-а, поједини национални уставни закони и прописи земаља које препознају родну равноправност као демократску вредност и пружају гаранције за спровођење родне равноправности у пракси.

Законом о равноправности полова у Републици Србији (2009), у члану 2, став четири наглашено да: „државни органи, органи аутономне покрајине, органи јединица локалне самоуправе, организације којима је поверено вршење јавних овлашћења, као и правна лица која оснива или финансира у целини, односно у претежном делу Република Србија, аутономна покрајина и јединица локалне самоуправе (у даљем тексту: органи јавне власти) дужни су да прате остваривање равноправности засноване на полу у свим областима друштвеног живота, примену међународних стандарда и Уставом зајемчених права у овој области“.

Жене у сектору безбедности

У сектору безбедности у Републици Србији бројчана и процентуална заступљеност жена је и даље незадовољавајућа. Подаци о женама у систему безбедности најчешће су део јединственог информационог система људских ресурса појединих министарстава/управа/агенција, што значи да, углавном, не постоји посебна евиденција о заступљености жена, нити посебан програм каријерног вођења жена, не води се посебна евиденција о њиховом учешћу у међународним и едукативним активностима и не постоји устаљена евиденција о броју мушкараца који су користили породично боловање и боловање због болести деце, како би омогућили напредовања супруге запослене у сектору безбедности.

У претходном периоду у систему одбране знатно је афирмисана улога жене. Широј јавности Србије добро су познати подаци да се жене школују на Војној академији и обављају дужности професионалних припадника Војске Србије.

У Министарству одбране, жене су распоређене на разне дужности од административних и аналитичких послова, средњих и нижих руководећих места, до формацијских места на којима се формулише политика одбране. Жене су заступљене у свим категоријама лица на служби у Министарству одбране и Војсци Србије, као професионална војна лица (официри, подофицири и професионални војници) и цивилна лица.

Према подацима из септембра 2010. године, 19,5% од укупног броја запослених у Мини-

старству одбране и Војсци Србије су жене. У професионалној војној служби у Министарству одбране и Војсци Србије 2,6% од укупног броја су жене, и то: 0,5% жена официра, 0,4% жена подофицира и 7,2% жена професионалних војника.

Иако је укупан број жена у професионалној војној служби у Републици Србији у 2010. скроман, охрабрује чињеница да се проценат од 2,6% повећао за

0,7% у односу на 2009. годину. Посебно треба указати да највећи број жена које су запослене у Министарству одбране и Војсци Србије спадају у високообразоване, научне и стручне кадрове, чији резултати рада нису адекватно вредновани и награђивани.

Међутим, број жена цивилних лица у систему одбране у 2010. години у процентима износи 51,8% од укупног броја

цивилних лица, али су њихове могућности за вођење у каријери и награђивање на основу рада објективно ограничене у постојећим околностима. Примера ради, у програму Кадровско-аутоматизованог информационог система (КАИС) у Министарству одбране и Војсци Србије не води се евиденција са подацима о броју жена на руководећим радним и формацијским местима високог, средњег и нижег нивоа, нити постоји програм вођења у каријери за цивиле, међу којима је највећи проценат жена.

На Војномедицинској академији запослено је 65,11% жена. Од укупног броја доктора наука запослених на Војномедицинској академији 42,25% су жене, од укупног броја магистара на Војномедицинској академији 52,12% су жене и од укупног броја уписаних кадета на Војномедицинској академији у школској 2008/2009. години 50% су жене, а у школској 2009/2010. години 60% су жене. На Војномедицинској академији жене су на руководећим местима заступљене са 27,64%. ■

СМЕРНИЦЕ ЕУ О РОДНОЈ РАВНОПРАВНОСТИ (МАПА ПУТА)

Смернице Европске уније за равноправност између жена и мушкараца, усвојене 1. марта 2006, представљале су документ ЕУ којим се дефинишу политике деловања с циљем унапређивања родне равноправности у периоду од 2006. до 2010. године. Овај документ се популарно назива и „Мапа пута“ чланица ЕУ, али и оних земаља које су у претприступној и приступној фази за чланство у Унију. Смерницама је претходила оквирна стратегија ЕУ у овој области за период од 2001. до 2005. године, а на основу њих израђена су два кључна документа: Стратегија ЕУ за равноправност жена и мушкараца 2010–2015. године и План активности за спровођење стратегија ЕУ за равноправност жена и мушкараца 2010–2015. године.

Европска комисија усвајањем и спровођењем овог документа јасно је исказала своју опредељеност ка реализацији шест приоритетних циљева:

1. једнака економска независност мушкараца и жена;
2. усклађивање професионалног и породичног живота мушкараца и жена;
3. једнака заступљеност на местима одлучивања;
4. искорењивање свих форми родно заснованог насиља;
5. уклањање родних стереотипа;
6. промовисање родне равноправности у спољној и развојној политици. ■

Т

ТРГОВИНА ЖЕНАМА И ДЕЦОМ (ТРАФИКИНГ)

Трговина женама и децом спада међу најургентније проблеме и изазове безбедности савременог света, па је, стога, овај проблем обухваћен и НАП-ом за примену Резолуције 1325 СБ УН – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2010–2015).

Према подацима УН чак око четири милиона жена и деце су годишње предмет трговине у свету. Земље се у односу на проблем трафикинга (трговине женама и децом) деле на земље порекла, земље транзита и земље крајње дестинације.

Учесницима у мировним операцијама и акцијама за наметање мира скреће се пажња да могу бити доведени у ситуацију да користе услуге жена које су жртве трговине људима и присилно натеране да се баве проституцијом. Они у процесу едукације наилазе на следеће одређење овог проблема: „Под трговином људима подразумева се намамљивање, превоз односно други начин трансфера, пријем или држање у неком простору других лица и то претњом силом или употребом других облика принуде, отмице, преваре, обмане, злоупотребе моћи или тешке ситуације у којој се та особа налази, или давањем особи или примањем новца или друге користи од особе која има контролу над другом особом са циљем њене сексуалне, радне или неке друге експлоатације.“

Тржиште трговине женама је у сталном порасту и већ се може мерити са тржиштем дроге и оружја. Република Србија је од 2002. године знатно унапредила нормативни оквир заштите од свих видова трговине људима. ■

Значај образовања

У Србији су сви облици едукације, односно школовања, курсирања, усавршавања и обуке, формално-правно доступни за пријем жена, изузев Војне гимназије. Доступност појединих нивоа обуке и школовања у вези је са праксом одређивања квота. Одређивање квота, генерално посматрано, само по себи нити фаворизује нити дискриминише. Оно је дискриминаторско у комбинацији са квалитетом и масовношћу одзива. Поуздано се може рећи да представља могући ризик за дис-

криминацију у оба смера, тако да у једној категорији буду примљени кандидати једног пола, који су по релевантним критеријумима слабијег квалитета од кандидата другог пола, а одбијени су због постојећих квота, али с друге стране непостојање квота умањује могућност жена да буду равноправно заступљене у сектору безбедности у коме, према показатељима, углавном доминирају мушкарци.

У Министарству одбране сви нивои обуке, школовања и усаврша-

вања на Војној академији и Високој школи Војномедицинске академије, осим Војне гимназије, отворени су за жене под истим условима као и за мушкарце истих квалификација и способности.

Процент девојака за пријем на Војну академију усклађује се сваке године са потребама Генералштаба Војске Србије и креће се у распону од 17,3% у 2007. години, када је примљена прва генерација кадеткиња, до 21,66% у 2010. години, када је уписана четврта генерација кадеткиња. У просеку, на све четири године студија на Војној академији има укупно 19,4% кадеткиња од укупног броја кадета Војне академије. На Високој школи Војномедицинске академије у 2010. години уписана је друга генерација студената. Укупан број кадеткиња на две године студија је 56% од укупног броја уписаних кадета на Високој школи Војномедицинске академије. На основу исказаних података произилази да се у на-

веденим високошколским установама на школовању налази 21,53% кадеткиња од укупног броја кадета.

Квоте за обуку жена професионалних војника такође не постоје већ се жене јављају, у складу са интересовањем и потребама јединица, на конкурс заједно са мушкарцима и тај проценат варира од циклуса до циклуса и износи 3% од укупног броја обучених у првом циклусу до 15% у седмом. У 2010. години кроз четири циклуса обуке кандидата за професионалне војнике, на обуку је примљено 15% кандидата женског пола.

Из система одбране на последипломском усавршавању налази се 15% жена од укупног броја лица из система одбране на усавршавању, а на школовању или усавршавању у иностранству ниједна жена. У претходном периоду, жене су биле присутне у готово свим облицима усавршавања у иностранству, али не у великом броју јер је и укупан број лица на школовању био симболичан. ■

ФЕМИНИЗАМ

Одређење појма „родна равноправност“ често се изједначаје са појмом „феминизам“, иако је реч о различитим појмовима. Појам „феминизам“ први пут се користи у Француској, у Роберовом речнику из 1837. године, под којим се подразумева: „учење које се залаже за ширење права и улоге жене у друштву“. Већ у овој дефиницији садржана су три битна елемента феминизма, тј. да је реч о: учењу (теорија), ширењу права жена (акција) и родној афирмацији жена (субјекат) у друштву.

Сматра се да је појам „феминизам“ први употребио социјалиста утописта Шарл Фурје 1830. године, када је изјавио да „еманципација жена изражава меру еманципованости друштва у целини“. У Енглеској „феминизам“ се помиње 1890. године као синоним за заштиту женских права и директно се везује за покрет сифражеткиња и спис Мери Волстонкрафт „Одбрана права жена“.

Први светски рат изнедрио је први талас феминистичких покрета социјалдемократкиња и њихове антиратне захтеве за заштиту жена на послу, ограничавање експлоатације женског и дечијег рада и борбу за право гласа жена. Други талас феминизма развија се у атмосфери све присутнијих утопијских енергија (покрет зелених, антинуклеарни и антиратни покрет, заштита мањинских сексуалних права и слично).

Мало теоријских концепата произвело је, у последња два века, толико друштвених реакција као феминизам. Према жестини социјалне промене на којој инсистира и методама ангажовања разликујемо: радикални, либерални, марксистички, социјалистички и тзв. New Age феминизам. ■

Ц

СЕДАВ – КОНВЕНЦИЈА О ЕЛИМИНАЦИЈИ СВИХ ОБЛИКА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ЖЕНА

Генерална скупштина Уједињених нација усвоила је, 18. децембра 1979, под редним бројем 34/180 један од кључних докумената у области родне равноправности – Конвенцију о елиминацији свих облика дискриминације жена, познатију у јавности као СЕДАВ конвенцију. Наша земља, тада СФРЈ, потписала је ову конвенцију јула 1980. године, а ратификовала је 1981, док је октобра 2000. ондашња Савезна Република Југославија дала сукцесорску изјаву Уједињеним нацијама којом је потврдила да поново прихвата међународне правне акте међу којима је и ова конвенција.

Република Србија је од 2006. поднела Иницијални извештај за период 1992–2003. године. Министарство за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу надлежно је за извештавање о примени ове конвенције у Републици Србији, осим на територији Косова и Метохије.

Сарађујући са поменутиим министарством, прошле године је и Министарство одбране дало свој допринос у подношењу овог државног извештаја Уједињеним нацијама извештавајући о усвајању НАП-а за примену Резолуције 1325 СБ УН у Републици Србији.

Конвенција има шест делова и тридесет чланова и односи се на спречавање дискриминације жена обезбеђивањем њихових људских права на: политичком, економском, друштвеном, културном, грађанском или другим пољима. Државе потписнице су у обавези да осуђују дискриминацију жена, да свим средствима која имају на располагању, без одлагања, уносе принцип равноправности у своје правне системе и да обезбеде у свим областима напредак жена. ■

Учешће у мултинационалним операцијама

Република Србија у војном контингенту у мултинационалним операцијама последњих година има 17,6% жена. Један од разлога недовољног учешћа жена у оперативном саставу мултинационалних операција (војним и полицијским јединицама) јесте чињеница да оне чине мали број оперативног састава полиције и војске, што ограничава њихов број у оперативном саставу мултинационалних операција.

Такође, разлог је у предрасудама о томе да жене не поседују све потребне квалитете, физичке и психичке који би им омогућавали да ефикасно обављају полицијске и војне дужности. Као један од разлога треба истаћи недовољну мотивисаност жена да учествују у мултинационалним операцијама, најчешће због дуготрајног одсуства од куће и раздвојености од породице. Досадашње искуство показује да су жене у мултинационалним операцијама ангажоване само у санитетским тимовима, као медицински техничари, али не и у војнопосматрачким мисијама у којима учествују официри Војске Србије. ■

